

Recenzja książki:
Magdalena Rosińska-Bukowska,
Rozwój globalnych sieci biznesowych jako strategia
konkurencyjna korporacji transnarodowych.
Przykład sektora motoryzacyjnego,
Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2012, s. 507

Opracowanie Magdaleny Rosińskiej-Bukowskiej jest bardzo obszerną monografią, podejmującą w bardzo kompleksowy sposób zagadnienie ewolucji strategii konkurencyjnych współczesnych korporacji transnarodowych. W moim przekonaniu monografia ta zasługuje na ogólną wysoką ocenę pozytywną. Posiada ona kilka istotnych mocnych stron, jednocześnie nie jest wolna od pewnych wad, które mają jednak znaczenie zdecydowanie drugorzędne.

Pierwszą silną stroną opracowania jest podjęcie problematyki aktualnej, doniosłej, ważnej z poznawczego i praktycznego punktu widzenia, co wynika z postępujących procesów globalizacji i koniecznych odpowiedzi na poziomie przedsiębiorstw na turbulencje zachodzące na rynkach światowych i międzynarodowych. Autorka jest od bez mała dwudziestu lat wnikliwym badaczem procesów występujących w zakresie międzynarodowej współpracy gospodarczej i słusznie dostrzega zmiany roli oraz zachowań korporacji transnarodowych jako uczestników rywalizacji w skali globalnej, regionalnej i na rynkach lokalnych. Należy przy tym zaznaczyć, że dostrzeżenie ewolucji roli firm transnarodowych w kontekście powstawania sieci biznesowych jest stosunkowo nowym, wyłaniającym się nurtem analiz konkurencji w skali międzynarodowej. W tym sensie książka zasługuje również w pełni na atrybut opracowania nowatorskiego.

Druga zaleta książki wiąże się z bardzo umiejętnym i wyważonym połączeniem badań o charakterze teoretycznym z prezentacją dobrze dobranych, trafnie i bardzo przekonująco opisanych studiów przypadków. Równoległe podjęcie obu nurtów sprawia, że przejście od wyrafinowanych niekiedy teorii do przekonujących i zrozumiałych przykładów staje się osiągalne do zrozumienia dla czytelnika. Znakomita orientacja Autorki w tej problematyce oraz umiejętność narracji doprowadziły do wywołania efektu zainteresowania tym, w jaki sposób znane teorie mogą być egzemplifikowane opisami zachowań wiodących korporacji międzynarodowych.

Trzecia zasługa ocenianej pracy to rozmiary, a zarazem rozmach podjętego wyzwania badawczego. W poprzednim akapicie wspomniano już o umiejętnym połączeniu wątków teoretycznych i empirycznych. Dodatkowo należy podkreślić treść, doniosłość, a także zakres poznawczy przyjętego w pracy celu oraz hipotez. Autorka pisze, że „Celem rozprawy jest zbadanie wpływu zmian zachodzących w gospodarce światowej na strategię konkurencyjne korporacji transnarodowych oraz próba wskazania istoty przeobrażeń dokonujących się w związku z tym w systemach organizacyjnych korporacji”. Podany cel jest

jasny i zrozumiały. Jest ważny z naukowego punktu widzenia zarówno pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. Istotne jest bowiem zrozumienie i wyjaśnienie strategii konkurencji korporacji transnarodowych, bez którego trudne lub niemożliwe jest prowadzenie adekwatnej polityki gospodarczej, a także projektowanie strategii firm wystawionych na konkurowanie z tymi korporacjami. Można więc mówić również o tym, że podjęty cel charakteryzuje się znaczną użytecznością praktyczną. Jej wyrazem jest interpretacja strategii korporacji międzynarodowych jako procesu przebudowywania struktur organizacyjnych w kierunku globalnych sieci biznesowych oraz przejęcie przez nie funkcji *orchestratorów*. Główna hipoteza, do której Autorka ustosunkowuje się w pracy ma charakter ogólny i brzmi następująco: „Zmiany zachodzące w gospodarce światowej przyczyniły się do ukształtowania nowego paradygmatu konkurencyjności międzynarodowej”. Tej hipotezie głównej towarzyszą cztery hipotezy cząstkowe w następującym brzmieniu:

- ewoluowanie systemu organizacyjnego korporacji następuje w wyniku zmian ogólnych parametrów strategicznych pod wpływem postępujących procesów globalizacji, gdyż determinantą struktury organizacyjnej korporacji jest strategia konkurencyjna,
- korporacje transnarodowe, realizując długookresową strategię konkurencyjną, przechodzą kolejne etapy procesu integracji biznesowej, przebiegającego na wzór integracji państw, którego efekt finalny stanowią globalne sieci biznesowe,
- w wyniku wdrażania mechanizmu integracji biznesowej najpotężniejsze korporacje stają się *orchestratorami* globalnych sieci biznesowych, co znajduje wyraz w założeniach (filarach) ich koncepcji rozwojowych,
- ocena rzeczywistej pozycji konkurencyjnej korporacji międzynarodowych pełniących rolę *orchestratorów* globalnych sieci biznesowych, wymaga wielowymiarowej oceny ich zdolności do kreacji wartości dodanej.

Przytoczone wyżej hipotezy stanowią dowód na to, jak rozległe są wyzwania badawcze podjęte w pracy. Jako przypuszczenia podlegające naukowemu rozpracowaniu są one zbudowane w sposób zasadniczo poprawny, choć Autorka nie ustrzegła się tutaj pewnych uchybień, do których nawiążemy w dalszej części recenzji.

Czwartą mocną stroną monografii jest jej interdyscyplinarny charakter. Interdyscyplinarność należy tutaj pojmować w sposób co najmniej dwojaki. Z jednej strony kompleksowość podjętego zagadnienia uzasadniała spojrzenie na nie nie tylko z punktu widzenia zainteresowań nauk ekonomicznych, ale konieczne było także odwołanie się do innych dyscyplin z obszaru nauk społecznych (socjologia, filozofia, historia, prawo). Autorka uczyniła to z dużym wyczuciem. Z drugiej strony, zakres podjętego wyzwania badawczego uzasadniał wykorzystanie podejść właściwych dla różnych dyscyplin i subdyscyplin nauk ekonomicznych. Kluczowe znaczenie miało zwłaszcza dostrzeżenie faktu, że podjęte badania mieszczą się w orbicie zainteresowań ekonomii, nauk o zarządzaniu, a w szczególności zarządzania strategicznego.

Kolejna silna strona ocenianej pracy to jej układ, struktura. Praca składa się z wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii oraz wykazów wykorzy-

stanych raportów, tabel, schematów i wykresów. Wstęp jest napisany poprawnie, składa się z wszystkich niezbędnych elementów, stanowi dobry przewodnik do studiowania kolejnych części książki. Przedstawia uzasadnienie wyboru problematyki badań, prezentuje cel i hipotezy rozprawy. We wstępie syntetycznie omówiono zawartość poszczególnych rozdziałów książki. Ponadto we wstępie zamieszczono deklaracje Autorki odnośnie do metodyki przygotowania pracy. Zasadniczy układ książki (tytuły, treści, strukturę wewnętrzną oraz sekwencję poszczególnych sześciu rozdziałów pracy) zasługuje na jednoznacznie wysoką ocenę. Jasny i zrozumiały jest przyjęty tok rozumowania, odzwierciedlony w tytułach i zawartości poszczególnych rozdziałów. Pracę rozpoczyna rozdział pierwszy, w którym Autorka stara się zlokalizować główny przedmiot zainteresowań rozprawy – zachowania korporacji transnarodowych – na szerszym tle, jakie stanowią „wyzwania globalnej przestrzeni biznesowej” (określenie to podaje za Autorką). Rozdział ten rozpoczyna się od bardzo potrzebnych rozważań na temat definicji i typologii korporacji międzynarodowych, a także zawiera omówienie ewolucji pozycji korporacji w gospodarce światowej oraz ich roli w procesach globalizacji. Bardzo ważny jest podrozdział odnoszący strategię ekspansji korporacji transnarodowych do znanych teorii w obszarze nauk ekonomicznych. Umiejętność takiego odniesienia jest wyrazem dojrzałości przemysłu Autorki. W rozdziale drugim zaprezentowano związki pomiędzy strategią konkurencyjną a strukturą organizacyjną korporacji. Autorka dokonała poprawnego co do treści i konstrukcji przeglądu koncepcji konkurencyjności przedsiębiorstw międzynarodowych, aby następnie zająć się zależnościami strategia-struktura. Rozdział trzeci poświęcono globalnym sieciom biznesowym, które rozpatrywane są jako efekt, ale zarazem przede wszystkim środek realizacji międzynarodowej strategii konkurencyjnej. W rozdziale tym rozważa się konsekwencje, jakie niesie za sobą istnienie globalnych sieci biznesowych i ich *orchestratorów* czyli korporacji transnarodowych. Konsekwencje te dotyczą m.in. nowego paradygmatu międzynarodowej konkurencyjności przedsiębiorstw, a także problemów z oceną konkurencyjności *orchestratorów*. Omówione trzy rozdziały stanowią nieformalnie wydzieloną pierwszą część monografii – ich wyróżnikiem jest to, że mają charakter teoretyczno-literaturowy. Ich treść świadczy o wysokich kompetencjach Autorki, która wykazuje się bardzo dobrą znajomością podejmowanej problematyki oraz potrafi dokonać umiejętnej selekcji najważniejszych wątków spotykanych w literaturze, czemu towarzyszy zdolność do analizy, a następnie dokonania syntetycznej oceny.

Druga część książki obejmująca rozdziały czwarty, piąty i szósty ma odmienny charakter. Jest w pełni komplementarna do części pierwszej, odwołuje się do szerokiego materiału empiryczno-statystycznego, który stanowi ilustrację i egzemplifikację problemów teoretycznych naświetlonych w części pierwszej. Rozdział czwarty zawiera prezentację najpotężniejszych korporacji transnarodowych oraz pokazuje kształtowanie się systemów powiązań i struktur organizacyjnych korporacji w trzech wybranych sektorach (motoryzacyjny, elektroniczny, petrochemiczny), w których znaczenie relacji sieciowych jest szczególnie istotne. Rozdział piąty składa się z zestawu podrozdziałów, w któ-

rych kolejno poddano analizie modele biznesowe dziesięciu korporacji z sektora motoryzacyjnego – ocenie podlega w nich stopień spełnienia przez daną korporację wymogów stawianych przed *orchestratorami* globalnych sieci biznesowych. Ostatnim rozdziałem pracy jest rozdział szósty, w którym podjęto próbę oceny konkurencyjności *orchestratorów* globalnych sieci biznesowych sektora motoryzacyjnego z wykorzystaniem wielowymiarowej analizy statystycznej. Uzyskane w ten sposób wyniki zestawiono następnie z powszechnie dostępnymi wynikami różnych znanych rankingów. Szczególnie interesującą część rozdziału stanowi konfrontacja obu rodzajów wyników oraz identyfikacja i interpretacja przyczyn różnic w wynikach w badaniu własnym Autorki i w innych standardowych rankingach. Na uznanie w tym rozdziale zasługuje zarówno pomysłowość w konstruowaniu metody pomiaru, jak i dogłębność analizy danych, a także umiejętność ich interpretacji. Jednocześnie należy zaznaczyć, że Autorka jest świadoma ograniczeń wykorzystanej metody badawczej i potrafi uniknąć niebezpieczeństw zbyt uproszczonej interpretacji wyników.

Następną silną stroną rozprawy jest jej podbudowa bibliograficzna. Autorka zasadniczo trafnie zidentyfikowała i potrafiła umiejętnie wykorzystać najważniejsze pozycje literatury światowej i polskiej, wiążące się z podjętymi rozważaniami. Imponująco zwłaszcza przedstawia się dotarcie do bardzo szerokiej i aktualnej literatury anglojęzycznej. Tym niemniej zdarzyły się tutaj pewne przeoczenia, które zostaną zasygnalizowane w uwagach krytycznych.

Dostrzec też należy słabsze strony rozprawy. Po pierwsze, hipotezy przyjęte w opracowaniu ogólnie oceniono jako poprawne, ale nasuwa się tutaj wątpliwość dotycząca ujęcia czwartej hipotezy szczegółowej. W mojej ocenie nie jest to hipoteza o charakterze poznawczym, zmierzająca do zbudowania uogólnienia na temat właściwości badanej rzeczywistości. Zdanie to odnosi się do zagadnień warsztatowych i jako takie może być traktowane jako dodatkowy cel o charakterze metodycznym – opracowanie metody oceny pozycji konkurencyjnej korporacji międzynarodowych. Ponadto wskazane byłoby jasne zadeklarowanie we wstępie rozprawy, w jakich miejscach książki Autorka odnosi się do przyjętych hipotez. Ułatwia to czytelnikowi orientację w lekturze książki.

Po drugie, w niektórych partiach książki mamy do czynienia z pominięciem ważnych prac znanych autorów. Podkreślonej już trafności doboru pozycji literaturowych towarzyszy niezrozumiały brak prac takich twórców, jak: J. Leontiades, G. Ietto-Gillies, czy nieobecność książki „The Nature of the International Firm”, pod redakcją I. Björkmana i M. Forsgrena. Oczywiście należy pamiętać o tym, że postulat uzupełnienia bibliografii jest sprzeczny ze zgłoszonym niżej zarzutem zbyt dużych rozmiarów książki. Tym niemniej dla pozycji kluczowych miejsce w bibliografii powinno się znaleźć.

Po trzecie, Autorka posługując się niektórymi stosunkowo nowymi pojęciami i wyrażeniami (część terminologii stosowanej w pracy jest stosunkowo młoda np. *orchestrator*, globalna przestrzeń biznesowa itp.) zdaje się ulegać wszechobecnej modzie na ciągle mnożenie pojęć, przy jednoczesnej rezygnacji z kategorii tradycyjnie stosowanych, jednak bez przekonującego uzasadnienia takiego postępowania. Na usprawiedliwienie Autorki można jedynie dodać, że

sama nie mnoży bytów pojęciowych, a co najwyżej podąża za innymi badaczami.

Po czwarte, pozostając pod silnym wrażeniem erudycji i wszechstronności Autorki trzeba jednak zgłosić uwagę odnośnie do rozmiarów pracy. Jej rozmiary są przesadne, zbyt duże. Możliwości zmniejszenia nadmiernej liczby stron są dostrzegalne zwłaszcza w partiach prezentujących studia przypadków. W rachubę wchodzi dwa rozwiązania: zmniejszenie liczby relacjonowanych casów lub ograniczenie rozmiarów poszczególnych casów, albo zastosowanie mieszanki obu tych metod jednocześnie. Ponadto również w części teoretycznej możliwe byłoby podwyższenie zwięzłości wywodu.

Podsumowując należy stwierdzić, że praca Magdaleny Rosińskiej-Bukowskiej zasługuje na w pełni pozytywną ocenę, za czym przemawiają następujące argumenty:

- podjęcie ważnego i aktualnego problemu badawczego, a jednocześnie problemu, który jest doniosły teoretycznie i praktycznie,
- umiejętne połączenie rozważań teoretycznych oraz analiz o charakterze empirycznym i statystycznym,
- nadanie podjętemu problemowi dużego rozmachu intelektualnego poprzez odwołanie się do podejścia interdyscyplinarnego, popartego adekwatnym wyborem podstaw teoretyczno-metodologicznych prowadzonych rozważań,
- dobra znajomość i umiejętne posługiwanie się światową i polską literaturą przedmiotu,
- poprawna struktura opracowania,
- uzyskanie istotnych wyników badawczych – zamierzone przez Autorkę cele zostały w rozprawie osiągnięte, a odniesienie się do postawionych hipotez badawczych jest poprawne.

Marian Gorynia

Katedra Konkurencyjności Międzynarodowej
Wydział Gospodarki Międzynarodowej
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu